

Några tankar om handtverkeriernas i Sverige närvarande ställning samt försl...

Hägg, Sven Andersson

72 A Br.

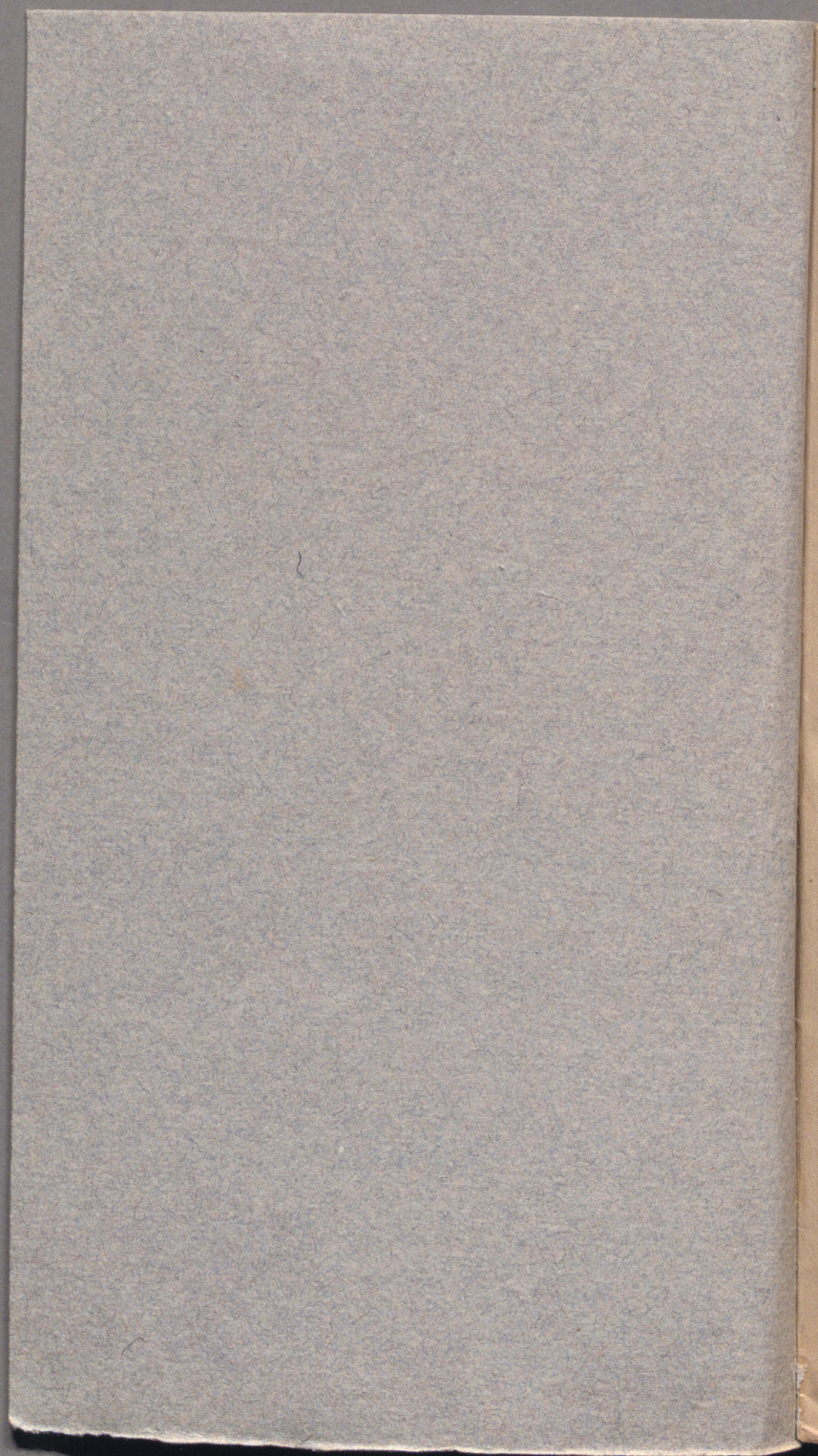
HÄGG, S. A.

Teknol.

Allm.

(B2)

*Teknologi
Allmän
(Poi)*

NÅGRA TANKAR

om

HANDTVERKERIERNAS I SVERIGE

NÄRVARANDE STÄLLNING

samt

FÖRSLAG TILL DERAS ORDNANDE

välment framställda med anledning af det stundande
handtverksmötet i Göteborg och Sveriges
handtverkare tillegnade

af

S. A. HÄGG

Handtverksmästare i Upsala

— 0000 —

1874

INVERA TANKA

HANDVÆRKTØJER OG I SVÆRIGE

NARVARAND STÄLLING

FÖRSLAG TILL DEBAS ÖRDNING

Skilnad på de båda ordningarna
och de förändringar som
skett i de båda ordningarna

B. A. HAN
K. A. HAN

REDAKTÖREN: K. A. HAN

NÅGRA TANKAR

om

HANDTVERKERIERNAS I SVERIGE

NÄRVARANDE STÄLLNING

samt

FÖRSLAG TILL DERAS ORDNANDE

välment framställda med anledning af det stundande
handtverksmötet i Göteborg och Sveriges
handtverkare tillagnade

af

S. A. HÄGG

Handtverksmästare i Upsala

UPSALA, Esaias Edquists boktryckeri 1874.

MADE IN U.S.A.

AMERICAN UNIVERSITY LIBRARY

WASHINGTON, D.C.

1968

AMERICAN UNIVERSITY LIBRARY
WASHINGTON, D.C.

I.

Handtverkeriernas forna organisation.

De svenska yrkesminnena och den svenska yrkesseden hafva sitt ursprung ganska långt tillbaka i tiden; ty de räkna sina anor från de svenska städernas första uppkomst, och då sådana funnos redan på 800-talet, eller vid Christendomens första framträdande i Norden under Ansgarii tid, så kan man gerna säga att de hafva tusenåriga minnen.

Ehuru handtverkarne gentemot köpmännen och de förmögnare i städerna, som benämndes storborgare, länge innehade en underordnad ställning, så tillvunno de sig dock så småningom sådan betydighet i samhället, att de, i hvad som rörde deras yrken och näringsförhållanden, genom sjelfständiga föreningar fritt ordnade sina angelägenheter på samma sätt som köpmannaklassen. De fria brödraskapen, gillena eller handtverksembetena räkna i grannländerna sin uppkomst från förra hälften af 12:te årh. och i Sverige något senare eller från början af 13:de seklet, från hvilket vi ega bestämda data och uppgifter om dylika brö-

draskap och deras stadgar. Allt har framgått enkelt och okonstladt samt utvecklats sig det ena ur det andra på ett natur- och förnuftsensligt vis, så att det organiska sambandet icke låtit någon sida öfverväxas eller nedtryckas af en annan. Familjen betraktades af våra förfäder såsom icke blott hörnstenen för samhället, utan som det säkraste stödet för hvarje särskild institution derinom. Husbonden och hans biträden stodo icke då såsom fiender emot hvarandra, utan erkände den sanningen, att de berodde af hvarandra och för sin existens lika mycket behöfde hvarandra, och derföre i samdrägt verkade tillsammans. Under tidernas lopp tillvunno sig handtverksmästarne sådant anseende och sådan betydelse, att de deltog till hälften med det öfriga borgerskapet uti vården och åhågan om städernas angelägenheter, och slutligen icke sällan hedrades med förtroendet att föra stadsmannaringens talan i riksförsamlingen. Berättelserna om de svenska handtverkeriernas uppkomst och utveckling äro högst nöjsamma att inhemta, hvarföre det med skäl må beklagas, att allt för få bland dem, hvilka saken borde intressera, så litet göra sig underrättade derom.

Yrkesmännens biträden, gesällerna, hvilka i sinom tid skulle aflösa och träda i de förras ställe och bildade den grundval, på hvilken handtverkerierna egentligen hvilade, utgjorde en klass för sig, som åtnjöt aktning och godt förtroende. Denna, så att säga, yrkenas förnämsta plantskola erhöll äfven snart, om ock icke samtidigt med de första gillena, sina egna stadgar, gående derpå ut, att

höja ambitionen och hederskänslan, äfvensom att, då den unge yrkesmannen hade fullbordat sin första yrkesuppföstran och lemnade det hem, i hvilket den hade försiggått, samt begaf sig ut i verlden utan annat capital, än den konst han egde i sina händer, och med sina föräldrars och anhörigas välgångsönskingar, icke skulle blifva i saknad af hjälp och skydd hvar helst han drog fram, utan att härberge och huld skulle vara honom beredt, på hvilken ort han än kom, såväl i främmande länder, som i hans eget land.

De unga, som egnade sig åt handtverkeriernas tjänst, riktade tillfölje häraf från allra första början sin uppmärksamhet på de nämnda studierna och hade med dem till ögnamärke ett efterlängtadt mål att sträfva för, till egen såväl som till föräldrars, målsmän och anförvandters glädje och hugnad. Icke allenast yrkesmannens söner, utan oftast religionslärarens och tjänstemannens valde yrkesbanan, emedan densamma icke aktades mindre högt eller ringare än någon annan.

Så förhöll det sig i forna dagar under den sedermera, såsom vi föreställa oss och helst äro benägna att tro, af rent oförstånd så mycket tadelade skratiden, äfvensom delvis under öfvergången derifrån till den nu rådande näringsfriheten, hvilken senare, säga hvad man vill, eller resonera huru mycket man behagar från theoretisk synpunkt, icke har något ens närmelsevis moraliskt stöd liknande det, hvarpå de forna yrkena hvilade, för att en framgångsrik yrkesmannautbildning skall kunna ske och åt yrkena gifva bestånd.

De yrkesmän, som kommit till åren, hafva sig ganska väl bekant, hurudan yrkenas organisation var för 28 år tillbaka, äfvensom hurudan den var under de 18 åren näst före 1864. Yrkena lefde den tiden på sina traditioner och den yrkessed de ärfte af våra förfäder. De hafva ock blifvit vittnen till det sätt, på hvilket den gamla månghundraåriga handtverksordningen af den nyare tiden blifvit bedömd. Tillvägagåendet har dervid varit detsamma som det, hvaraf man betjenade sig vid den kyrkliga reformen, att icke sky något medel, vare sig i ord eller handling, som egnade sig för att håna, förlöjliga och nedsätta den omvårdande fostrarinnan, hvars näring man hade tillgodonjutit, innan man sjelf framstod som stor och dugtig. Ja, blotta namnet skrå har i föreställningen gjorts liktydigt med någonting af simplaste art, såsom prejande, lågt och egennyttigt, hvarvid man förgätit ordets betydelse, som på fornnordiska språket helt oskyldigt betydde ett djurs till skrifning beredda skinn, som också kallades pergament, och å hvilket våra vördade förfäder hade sin ordningsstadga upptecknad.

Att emellertid hvarje stadgande och hvarje mencklig lag efter en längre tids förlopp och af sig teende omständigheter omsider behöfver ändras och lämpas efter nya kraf och åskådningssätt, kan icke förnekas, och att de gamla formerna omsider påkallade en revision och behöflig förändring, erkännes villigt; ty "evigt kan ej bli det gamla". Men om vi derjemte erinra oss och taga i betraktande, hurudan den frukt varit och är,

som den nya näringslagstiftningen burit under de 28 år, som förflutit sedan dess tillkomst, särskildt med afseende på handtverkerierna, så torde man blifva ense derom, att det nya icke alltid är godt endast för sin nyhets skull, och att handtverkerierna härigenom blifvit betänkligt rubbade i sin naturliga grundval.

II.

Handtverkeriernas närvarande ståndpunkt.

Historien, på hvars blad upptecknandet försiggår, ej mindre af hvad sig tilldrager på det economiska och sociala området än på det politiska, har, hvad angår den mindre industrien, som omfattar handtverkerierna af alla slag, framvisat det förhållandet att, då den hemska revolutionsfacklan 1789 tändes i Frankrike för att undanrödja adelns och de ditintills maktegandes välde, samt plantera frihetens träd, omkring hvilket jemlikheten och broderskapen skulle få dansa, så uppstod efter hand ett alldeles nytt välde och en ny makt, som icke blef mindre eller ringare än den, hvars thron blifvit nedbruten; och denna nya makt var penningen samt den genom honom förorsakade revolutionen på det materiela området, hvars beherskare den så kallade stora industrien blef och fortfar att vara.

Vid ofvannämnde tidpunkt, eller rättare med innevarande århundrades början, togo Frankrike, England och America världshandeln i besittning. Dessa länders capitalister, häraf gynnade, grundlade på ett rationelt vis ofantligt stora productions-etablissementer af alla slag, hvars producter ut-

gingo till alla länder och hvars spridning handeln så mycket som möjligt drog försorg om. Till följe af machinernas härmed samtidiga första användning vid productionen blefvo varorna prisbilligare än sådana af samma slag, hvilka på gamla viset tillverkades och hvaraf flertalets behof fylldes genom husflitens alster och af handtverkerierna. För att i någon mån skydda sig mot att dessa varor skulle öfversvämma länderna och uttränga den förut befintliga productionen, måste en ny ordning för det menskliga förvärfvet på industriens område införas, gående derpå ut att man sjelf fabricerade billigt och på det sätt, som af de nämnda staterna redan följdes.

På nu i korta drag angifna sätt har concurrencens tidevarf uppstått. Genom de nya förhållandena mistade handtverkerierna sin forna organisation och rubbades i sina innersta grundvalar. Alla spår af de gamla familjera förhållandena äro utplånade och hafva antagit det vanställda skick, att vi för närvarande endast se uti arbetsgifvaren en, som leger eller förpaktar en behöflig och till buds stående arbetskraft, på samma gång som vi icke mer finna hos arbetstagaren den sorgfällige vårdaren af husbondens gods och den trogna hjälpen vid arbetet, utan endast den sluge och beräknande individen, som efter penningens måttstock mäter sin tjänst, utan hänsyn till, om hans handverk deraf får nytta eller skada.

De nya förhållanden i politiskt och socialt hänseende, hvilka, såsom nämndt är, i slutet af 1700-talet gjorde sitt våldsamma inträde i Frank-

rike och hvars läror snart spredo sig till andra länder, framkallade äfven i Sverige idéer om samhällslifvets omdaning i en annan form än den dittills varande. Denna omdaning lät sig dock icke förverkliga, förr än den man lemnat landets styrelse, hvilken med den store anden, klart seende blicken och starka viljan räddat Sverige ur den nöd, i hvilken det var försänkt, och förhjelpt det till fredens välsignelse, trefnad och ro. Detta inträffade den 8 Mars 1844, och från den tiden daterar sig den nya lärans framträdande med hopp om framgång i vårt land. År 1846 utkom första afdelningen af den nya näringslagstiftningen såsom en öfvergångsstadga till hvad efteråt komma skulle eller den senare afdelningen af år 1864. Grundtanken för dem båda har synbarligen varit hemtat från den moderna politiskt-economiska theorien som predikar, att genom concurrence befordra productionens förstoring på samma gång som ett större materielt välstånd. Den som icke kunde bestå i concurrencen vore sitt öde värd, och man resonerade som så: att den som icke vill simma, då han är i vattnet, han må drunkna. Ja, tidpunkten för genomförandet af en sådan teori i vårt land var icke ogynnsam; ty från och med 1846, då Östgötha hypoteksförening banade väg för utländska capitalers inträde i Sverige, intill den dag, som nu är, hafva succesift, dels af hypoteksföreningarna och dels af Svenska staten, för jernvägsbyggnad upptagits utländska lån till ett belopp af, i rundt tal, 255,519,000. Säger: *Två*

hundra femtiofem millioner fem hundra nitton tusen riksdaler riksmünt.

För att handhafva denna, under 28 års tid till Sverige inkomna främmande penningemassa, jemte stora belopp inhemskt capital, som under samma tid satts i omlopp och kommit att gå genom den förut så fattiga befolkningens händer, blefvo de, i både hufvudcontor och filialer i så betydlig mängd befintliga Enskilda Bankerna nödvändiga såsom en hjälp åt allmänheten, som var ovan vid en så storartad penningeaffär. En feber eller svindel, huru man vill kalla det, uppstod snart och blef på sistone allmän i det industriella lifvet, hvartill forna tider alldrig sett maken eller någonsin kunnat ana. Detta symptom på industriens förut normala område characteriserades derföre på sin tid af en bland Sveriges mest omtyckte författare på följande lika lekande som sanna och träffande sätt, nemligen att,

Skomakarn vid sin läst
Ej nu som förr han trifves bäst:
Nu syr han rock och väst,
Och skraddaren blir handelsman,
Sotarn och mjölnarn byta med hvarann,
Apthekarn öppnar spisqvarter,
Och smeden gör claver.

Capitalet rustade sig och, bildligt att tala, lade ut på djupet. De som icke förfogade öfver något sådant, hvilket i allmänhet har varit handtverkar-nes lott, gafvo sig äfven åstad och ville följa efter, om ock mindre väl rustade och i bräckliga farkoster, — men förliste. Och aldrig har väl till-

förene, så länge Sverige stått, så många skeppsbrott på yrkesmannabanan egt rum, som i våra dagar och under concurrencens fana. Mången hederlig, sträfsam och oförvitlig borgare har ofrivilligt och oförskyldt blifvit neddragen i den försåtliga hvirfveln.

Erfarenheten, den bäste läromästaren af alla, har härigenom med ojäfvaktiga bevis ådagalagt, att en skilnad måste göras mellan den s. k. stora och den s. k. lilla industrien, och att den förra går i en helt annan riktning än den senare. Genom ingenjörsvetenskapen, hvilken i vår tid torde innehafva ett af de förnämsta rummen bland vetenskaper, har fabriks- och manufakturverksamheten, med tillhjälp af ångans mäktiga kraft, gått ofantligt framåt och proportionsvis i vårt land med öfriga länder. Handtverkerierna deremot hafva på ett beklagligt sätt blifvit försatta i ett upplösnings-tillstånd och gått tillbaka. Orsaken till detta kända och af statistiska uppgifter bekräftade förhållande framgår deraf, att den s. k. mindre industrien, hvilken omfattar handtverkerierna af alla slag, icke till sin natur är sådan, att den kan bedrifvas mekaniskt blott med naturkrafternas tillhjälp, utan måste dess förnämsta verksamhet utföras af det menckliga individet och dess hand; ty handverk är och förblir handverk och kan endast till någon del ersättas af den döda mekanismen. Detta har senast blifvit bekräftadt genom de sorgfälliga iakttagelser, som af sakkunniga personer rörande denna sak gjordes på verldutställningen i Wien förlidet år.

Man trodde förut, att handtverkerierna genom maskinernas stora verksamhet skulle gå under och från det hållet mest hotas till sin existens; men detta har utrönt vara en villfarelse; ty de maskiner, som kunna användas vid handtverksalsters förfärdigande, utgöra endast en lättnad och hjälp i arbetet och äro derföre att anse som en välgärning deråt. Huru otroligt det än kan synas, så har det t. ex. befunnits, att af alla yrken som begagna maskiner, skrädderiet vore det, som minst kan betjena sig af desamma vid arbetsproduktens framställande i sin helhet. Uti maskinverksamheten är således, enligt de praktiske Tyska yrkesidkarnes iakttagelser på den senaste stora expositionen, handtverkeriernas iråkade betryck icke att söka, utan har det sin orsak i den beklagliga desorganisation, som inom dem försiggått och ännu är rådande.

De öfvade händer, som för 30 år sedan stodo i handtverkeriernas och den ordnade yrkesverksamhetens tjänst, hafva dels tagit sig ut splittrade för sig sjelfva, och dels anvärfits i maskinernas tjänst. Verkstäderna, de gamla plantskolorna för handtverkerierna, hafva sköflats och i betänkelig grad minskats, och den behöfliga, så att säga, nysådden har icke kunnat ske; emedan den unge, oerfarne ynglingen, som förut måste gifva sig tid att inlära något, såväl med sina händer, som hvad som icke var mindre nödigt, med sin själskraft — vi mena: försynthet och lydnad, under den nya tiden, med en djerfhet utan like, mängt sig i affärshvimlet, hvarest dock resultatet merendels blifvit

det, att hans verksamhet afbrutits just vid den tid och ålder, då den för en framtida existens som först skolat, med något hopp om framgång, taga sin början.

Begäret att inlära ett yrke har aftagit och allt mer och mer förminskats. Från borgarefamiljerna fås numera inga lärlingar. Åt de abstrakta speculationerna och stora idéerna vända sig nu för tiden allas blickar, och alla vilja blifva intelligenta och beta på teoriernas mark. Yrkena måste härunder recruterar från de allra lägsta och fattigaste samhällslagren med en låg bildningsgrad, så att läromästaren mer än förr har fått ett dubbelt åliggande, om det unga sinnet, samtidigt med yrkets inlärande, skall kunna danas till en ädel och god character.

Fästa vi med anledning häraf med eftertanke och allvar vår uppmärksamhet på mästarnes och husböndernas belägenhet i våra städer, icke på några, här och der bland dem, som anses drifva en god rörelse, utan på yrkena i sin allmänlighet, så möter oss icke burgenhet och förnöjsamhet, utan fattigdom och bekymmer. Bästa beviset på denna nu så tillbakasatta och dock så outhärliga samhällsklass ställning lemna oss erfarenheten, om vi påminna oss att, medan för icke mer än elfva år sedan, då städernas nya styrelsesätt infördes, samhällets blickar och förtroende lika mycket voro fästa på handtverksklassen som på någon annan, så ingingo handtverkarne då genom val som stadsfullmäktige till tredjedelen eller hälften af dessas antal. Sådant eger numera, enligt

hvad nogsamnt kändt är, icke rum, just, som vi tro, af de skäl hvilka nyss blifvit nämnda.

Den gamla sant borgerliga andan, hvaraf våra förfäder på yrkesmannabanan stärktes och lifvades, är på väg att dö ut och gå förlorad. Det gäller för oss, som efterträdt dem, att med enig vilja och kraft söka upplifva och bevara densamma, samt utbreda dess skaplynne öfver den svenska handtverksklassen. Härvid är det icke allenast det egna, utan lika mycket det allmännas interesse och bästa, som bör sökas och befrämjas; ty det omdömme, som den store Gustaf Wasa på sin tid fällde om handtverkerierna, att i städerna hade, genom vederbörandes slapphet, slaggat sig tillhoppa ett löst sällskap, som ingen synnerlig stadens tunga draga, men blifvit till yrkesidkare upptagne, kan i våra dagar fullt tillämpas. Handtverkerierna existera nu utan något samband, och hvar och en löper åt sitt håll, liksom om deras utöfvare befunne sig på en marknad, hvarest det slagordet ideligen ljöde, att industrien står i sin högsta blomstring och att hvar och en endast behöver förse sig med en grann skylt, göra sig hopp om goda affärer och se lifvad ut, för att vinna lyckan och hennes bevågenhet.

Handtverksföreningar, efter mönstret af 1846 års förordning, hafva visserligen i de flesta städer blifvit bildade efter det nämnda förordning upphörde att vara gällande; men som någon gemensam form för deras verksamhet icke finnes bestämd, utan hvar och en har ordnat sig efter eget skön, så hafva de till sitt syfte blifvit mycket olika och

äro icke yrkena till den nytta, som de borde och kunde vara. Härpå lemnar oss rikets hufvudstad ett det mest talande bevis, i det att bland de bortåt 1.500 sjelfständiga yrkesidkare, som der finnas, icke en tredjedel tillhöra, eller hafva ansett sig hafva något gagn af dervarande handtverksförening. Likadant är förhållandet äfven annorstädes. Ja, höjden af handtverksyrkenas desorganisation och brist på samhällighet kan bäst tecknas och bevisas med den förekomna afvita handling, att handtverksföreningen uti en viss stad, efter det 1864 års näringsfrihetsförordning utkom, skänkte den befintliga cassan, till hvilken föregående generationer törhända mest hade bidragit, till dervarande skarp-skyttecorps, på det denne skulle få sig musikinstrument och kunna undfägna staden med musik.

III.

Det mål hvartill Handtverkerierna böra sträfva.

På handtverkare-, eller som det häldre benämnde sig, industriidkaremötet i Stockholm under Augusti månad förlidet år, blef det beslut fattadt, att nästa handtverkstmöte skall hållas under innevarande år i Göteborg, äfvensom att man under tiden till dess skall söka vinna så mycken upplysning som möjligt om, hvilka åtgärder i utlandet vidtagits rörande yrkenas ordnande, emedan man trodde sig ega kännedom derom, att yrkesnäringen i andra länder likaväl som i vårt eget land påkallade en annan och bättre ordning än den närvarande. På grund häraf, och då vi sedan flere år tillbaka, genom tidningar och tidskrifter, sökt förskaffa oss kännedom om yrkenas ställning i främmande länder, förnämligast Tyskland, så vilja vi här i korthet och så godt vi det förmå, meddela hvad vi derom hafva oss bekant. Hvad angår concurrensens uppkomst och utveckling i de folkrika och på samma gång med stor industri utrustade länderna, har, genom aktgifvande och erfarenhet, det förhållande blifvit ådagalagdt: att

när den stora industrien uppträder som concurrent med handtverkerierna, sådant skett på dessas be- kostnad och genom begagnande af det medlet att, genom erbjudande af en något större arbetsför- tjenst åt de skicklige handtverksgeällerna locka dessa till sig, för att med deras yrkesskicklighet blifva i stånd att utföra en täflan, hvilken denna skicklighet förutan icke varit möjlig. Härjemte har äfven blifvit utrönt och ådagalagdt, att som den stora industrien icke kan tillfredsställa alla behof, utan att den s. k. mindre i många afseen- den är alldeles nödvändig och oundgängligen be- höflig, så hafva handtverkeriernas utöfvare något hvarstädes, i synnerhet på de senare åren, tagit detta i närmare betraktande och egnat yrkena all den uppmärksamhet som möjlig varit. Före kri- gets utbrott 1870 mellan Frankrike och Tyskland pågick en allmän rörelse bland handtverkarne i det förra landet med syftemål att ordna sig i sär- skilda föreningar yrkesvis. Huru dermed sedan har gått veta vi icke, men förmoda, att det ne- derlag, som beklagligen blef landets lott och den nationalsorg som derigenom bemäktigat sig allas sinnen, tillsvidare afbröt fullbordandet af hvad som påbörjadt var.

I Tyskland deremot har ifvern för handtver- keriernas sak varit stor, dels med anledning af näringsfrihetslagen af den 21 Juni 1869 och den ställning handtverksnäringen gentemot den stora industrien fått, och dels och förnämligast för att, om möjligt, begränsa verkningarne af de vidtom-

fattande socialdemokratiska lärornas allt för våldsamma uppträdande på handtverkeriernas område.

Beträffande ofvannämnda för Tyskland utfärdade näringsfrihetsförordning af år 1869 må det förhållandet anföras, hvilket vår näringsfrihetsförordning till ofantligt men och skada för nutid och framtid icke aktat skäligt att fästa sig vid, nemligen: att de befintliga yrkesembetena med sina stadgar icke genom den nya förordningen rubbats utan få fortfara med förut gällande kraft, att de befintliga både mästare- och gesäll-cassorna icke få skingras eller förstöras, utan såsom förut gagna det ändamål, för hvilket de blifvit inrättade, samt att hvar och en, som efter den nya näringsfrihetsförordningen anmäler sig för utöfvande af något yrke, skall vara förbunden att sist inom tre år derefter förvärfva burskap och blifva borgare.

En allmän handtverkscongress blef sammankallad till Dresden och hölls derstädes från och med den 25 till och med den 28 September 1872. Denna congress, eller som den mera egentligt benämndes handtverkaredag för hela Tyskland, hade öfver allt tilldragit sig sådan uppmärksamhet, att ombud blifvit sända till densamma från de mest aflägsna orter inom riket. Från regeringens sida tillstädeskom statsministern i egen person och af embetsmännen i orten, landshöfdingen, öfverborgmästaren, stadsfullmäktiges ordförande m. fl. Fem sammanträden med flere timmars öfverläggningar höllos, under hvilka, bland andra, följande beslut blefvo fattade.

- 1:o) Bildandet af ett troget och fast förbund mellan samtliga arbetsgifvare inom hela Tyskland med en Central-Commité för dess angelägenheters öfvervakande, som skulle hafva säte i Berlin såsom hufvudort. Underafdelningar till denna commité skulle öfver allt i provinserna bildas, äfvensom en tidningsorgan uppsättas för befrämjande af handtverkeriernas intressen.
- 2:o) Inrättandet af förlikningsnämnder med executif makt vid uppkommande stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetstagare.
- 3:o) Att verka för att genom laglig förordning måtte varda bestämdt, att arbetsökande skall vara med arbets- eller betygbok försedd.
- 4:o) Återinförandet af föreskriften, att lärling icke utan giltig orsak må lemna sin öfverenskomna anställning, och att vid lärotidens slut göra ett arbetsprof.
- 5:o) Föreskrift för lärling att utan vägran tillegna sig undervisning uti befintliga söndags- och handtverksskolor.
- 6:o) Bildandet af föreningar för anskaffande af råämnen till billigt pris åt yrkena.

Den 23 October förlidet år sammanträdde denna handtverkscongress för andra gången i Leipzig. Af redogörelsen för hvad den valda Central-Commitéen sedan näst föregående år uträttat framgick, att en petition, med mellan 40—50 tusen underskrifter, af en dertill utsedd commission, hade blifvit inlemnad till riksdagen med begäran om behöflig ändring i den nya handtversordningen af

år 1869, äfvensom att denna petition, för hvilken behandling af riksdagen våra Svenska tidningar på sin tid redogjorde, af riksdagen blifvit afslagen, icke derföre att den just inkom i riksdagens elfte timme, utan derföre, såsom motivet till afslaget lydde, att så få år förflutit sedan förordningen utkom, att man icke hade tillräcklig erfarenhet om följderna af dess stadganden. På grund af den utgång ärendet sålunda fått fattade congressen nu det beslut, att petitionen skulle till innevarande års riksdag förnyas.

I öfverensstämmelse med den första congressens beslut hafva öfver allt i de Tyska staterna föreningar yrkesvis blifvit bildade. För att emellertid komma dessa föreningar till stånd, så hafva under nästlidet år en mängd särskilda yrkescongresser blifvit sammankallade och på olika orter här och där i landet hållna. Bland dessa tillåta vi oss nämna: Skomakarnes congress i Leipzig den 13, 14, 15 och 16 April, å hvilken hade infunnit sig 180 Tyskar, 6 Österrikare, 1 Dansk och 2 Ryssar, eller tillsammans 189 personer. Redan förut hade Skräddarne hållit en dylik congress i Berlin.

Under expositionen förliden sommar voro Österrikes, Ungerns och de öfriga kronländernas handverkare af alla yrken kallade till en gemensam handverkscongress i Wien, och pågår för närvarande uti nämnda länder bland yrkenas målsmän en liknande rörelse som den, hvilken förut försiggått i Tyskland och med sträfvan till samma mål.

Som bevis på det omfång denna rörelse fått och de medel, som till yrkesnäringens främjande begagnas, må anföras: att enligt Svenska post-taxan för utländska tidningar och tidskrifter för år 1873, upptages under rubriken Tyskland icke mindre än 15 särskilda yrkestidningar, och då kunnigt är, att en tidning för Bagare och Conditorer och en för Skräddareyrket utgifvas, men hvilka i taxan icke finnas införda, så torde förhållandet vara detsamma med ännu flera, så att antalet bliver högst betydligt.

Året 1873 är sålunda, hvad Tyskland angår, att anse som det mest händelsedigra som någonsin framträdt så länge handverksyrkena existerat; ty ur det upplösningstillstånd, i hvilket handverkerierna råkat, söka yrkenas målsmän att genom en kraftig och enig sjelfhjelp bringa sina angelägenheter i ett ordnad skick.

Till ett sådant mål är det, som handverkerierna i Sverige äfven böra sträfva och detta, enligt vårt förmenande, med tvingande nödvändighet; ty enligt Commerce-Collegii underdåniga berättelse 1864, — den senast utgifna af detta slag, emedan Statistiska byrån i sin noggranna redogörelse för alla andra förhållanden i riket säger sig sakna material för en uppgift öfver den personal, som vid handverkerierna finnes anställd, — utgjorde handverkarne i Sverges städer och köpingar, med gesäller och lärlingar, mer än 27 tusen personer, eller motsvarande omkring $\frac{2}{3}$ af Sveriges hela

krigsmakt; och således bör denna klass bland Sveriges befolkning väl kunna anses stor nog, för att dess angelägenheter böra uppmärksammas och ordnas på ett för densamma ändamålsenligt och för det allmänna gagneligt sätt.

Intill den tid, i hvilken vi lefva, men som synes göra ett undantag från alla föregående tider genom att ställa yrkesmannen i utvecklingskedjan endast såsom ett stundens barn utan behof af sanna medborgerliga pligter, har grundtanken vid det sociala lifvets ordnande varit den, att *»När hvar och en sin syssla sköter, så går oss väl ehvad oss möter»*, äfven som den satsen, hvilken konung Gustaf den 1:ste alltid bifogade sina många hushållningsmål, att *»hvar och en skall blifva vid den näring, som Gud, all Christelig skäl och Sveriges lag föreskrifva, och icke falla i hvar annans näring, på det bönder såväl som borgare, och borgare såväl som bönder på alla sidor måga vid makt blifva»*. Föredömen saknas icke från andra näringsgrenar i vårt land; ty t. ex. jordbruksnäringen har icke allenast sin academi, sina landtbruksskolor, och särskilda hushållningssällskap i alla län, utan derjemte hushållningsnämnder i alla härader. Utställningar hafva allt som oftast blifvit anordnade för åkådliggörandet af de framsteg som denna näring i alla riktningar vunnit. Hus-slöjdens alster hafva under dessa utställningar äfven uppvisats, och för att få densamma att taga sig någorlunda bra ut, har det väl beräknade medlet anlåtats att, till dekoration, mot en liten jeton i silfver eller bronz som belöning, locka städernas

handtverkare att med sina tillverkningar deltaga deruti, utan att någon reflecterat deröfver, att det just är städernas handtverkare, som få skatta till husslöjdens höjande i våra dagar, liksom förut till den stora industrien, och, liknelsevis att säga, utgöra det Elementarläroverk, i hvilket grunden lägges för möjligheten att åvägbringa den omplantering, som antagligen åsyftas.

Handeln har ock sina föreningar, och för bevakandet af deras angelägenheter äro ombud antagna i alla städer. Bland vetenskapens idkare hafva föreningar blifvit stiftade, nära nog lika många som det finnes läroämnen, och i hvilka lärarne såväl som lärjungarne deltaga. Ja, allmogen har äfven börjat bilda husbondeföreningar i ändamål att vårda sig om och tillgodose, icke allenast egna, utan jemväl sina tjenares och arbetares intresse och bästa.

För närvarande är det endast handtverkarne i städerna som i detta hänseende stå overksamman. Men så bör det icke vara och så kan det icke få förblifva. Den svenske gesällen har alltid stått väl anskrifven i främmande länder och der varit välkommen. Endast i sitt eget land känner han sig i våra dagar, af brist på ordning inom yrkena, missmodig och otillfreds; emedan den jemlikhet, hvilken den närvarande tidsanden hyllar, icke lemnar arbetet och den förvärfvade skickligheten den aktning, som den förtjenar, utan ställer stadsbudet i sitt hörn och gesällen i sin verkstad i jembredd med hvarandra. Till förekommande af denna tidsriktnings allt för skadliga följder finnes intet säk-

rare medel än föreningsbandet mellan personer med likartad verksamhet. Det skickliga och ordentliga handtverksbiträdet, som nu blifvit ställdt i rad och led med daglönaren och den okunnigaste arbetare, skall derigenom, äfven om rocken icke skulle vara så fin, snart fästa sin uppmärksamhet derpå, att det är bättre att vara en god och duktig mästars gesäll än en oordningarnas slaf, och sålunda väckas till medvetenhet om sig sjelf för att ändtligen vinna sjelfständighet.

Upp derföre till handling, I, Sveriges handtverkare! Låten talet om de senare årens bålstora industriella utveckling i vårt land icke längre afhålla eder från att eгна en allvarlig omsorg om edra yrkens väl! Sen omkring eder och betrakten yrkesnäringens utöfvare i edra städer samt gören eder den frågan: Har den så mycket omtalade, omskrifna och sig allas sinnen bemäktigande industriella utvecklingen frammanat större burgenhet, större välmåga, större moralitet, och ändteligen, större yrkesskicklighet åt de olika yrkena än förut? Egnar, slutligen, det nu rådande förhållandet sig för att utgöra den grundval, på hvilken yrkena för framtiden kunna bygga, med hopp om framgång och varaktigt bestånd? Förut har blifvit yttradt, att en feber eller svindel, huru man vill kalla det, på senare åren tagit det industriella lifvet i sitt våld. Men som allting i naturen har en knoppnings-, en blomnings- och en mognings-tid, så torde med sannolikhet äfven kunna antagas, att enahanda förhållande eger rum med det för-

menta lyckliga economiska välstånd, i hvilket vårt land och våra näringar hetas vara komna, och att de förra stadierna försiggått samt att det senare nalkas. Väl vore, om de lånade vingar, med hvilka vi anse detta välstånd hafva höjt sig, icke allt för hastigt undandraga det sin tienst. Vi, som för ännu icke 30 år sedan togo en ordnad yrkesverksamhet i arf, låtom oss vara angelägne om att detta arf icke förskingras, utan varom beslutsamma i hågen att vårda det samma så som det förtjenar!

Den tidpunkt torde icke vara långt aflägsse, då litet hvar af allmänheten skall komma till samma erfarenhet angående handtverksalstren som den, hvilken nyligen blifvit gjord angående de konstgjorda helsovattnens beskaffenhet och göra sig den frågan: Hvar skall jag finna en duglig handtverkare, till hvilken jag med förtroende kan vända mig för att få mitt behof af hans arbete fylldt; ty jag har alldeles ledsnat vid concurrensens alster, hvilka väl äro billiga men dock så dyra, att jag icke har råd att längre betjena mig af dem?

Handtverkarne och tjenstemännen hafva väl alltid varit de, som minst brådstörtadt kommit till oberoende och välstånd; emedan deras verksamhet är af den art, att de tjena det allmänna och stå till allmänhetens behof. Vi tro derföre, att såväl den ena som den andra parten skall få fördel af en större reda och stadga i handtverkerierna, än den som nu är rådande.

På grund af det nu sagda är det vår innerligaste önskan, att det handtverkermöte som i år på eftersommaren kommer att hållas just i den

stad, som Sveriges störste reformator på handtverksområdet grundlagt, och som också på det praktiska området i så hög grad befördrat näringarnas framgång, måtte fatta fruktbarande beslut, och att deltagarne deri, efter hemkomsten hvar och en till sin ort, måtte bringa desamma i verkställighet. Vid mötet förlidet år, uti hvilket 176 anmälde sig som deltagare från hufvudstaden och 1 från Köpenhamn, tillstädeskommo, inberäknadt en bryggare jemte ett par fabrikörer, som icke kunna anses hafva interesse för yrkesnäringen, 53 handverkare af 23 olika yrken från 22 landsortsstäder, hvilka alla öfverhufvud framhöllo bristerna i yrkenas organisation och det önskliga uti en annan sakernas ställning. Uteblifven icke, I handverkare, från det möte som nu stundar, utan kommen ännu en gång talrikt tillstädes, med öfverlagdt uppsåt och allvarlig vilja att verka för yrkenas förbättrade ställning!

För vår del taga vi oss friheten hemställa till deltagarne i mötet, att följande beslut måtte blifva fattadt.

Att då det visat sig, att handverkerierna, öfverlemnade till egen fri utveckling, icke utöfva det välgörande inflytande, hvarken för arbetsgifvaren eller arbetstagaren, som önskligt vore, utan att en stadgad ordning för deras verksamhet af behovet påkallas, och då, i sammanhang härmed, det likaledes visat sig, att de allmänna, alla yrken omfattande handverksföreningar, hvilka i en del städer blifvit, på grund af 1846 års förordning, bil-

dade, numera sakna den samhälighet och den allmänanda, som från början förefans för yrkenas inbördes samband, och således äro af ringa nytta för handtverkerierna, så beslutas:

- 1:o) Att idkare af samma yrke, hvilka, enligt § 9 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864, ega rättighet att utöfva handtverksrörelse, skola händanefter, enligt § 13 i samma nådiga förordning, bilda och utgöra en förening för sig.

Skulle härvid handtverksidkarne på någon ort vara till antalet för få för att utgöra en förening, anmäla de sig då såsom ledamöter af sådan uti närmaste stad eller köping.

Öfvervakandet af föreningarnas angelägenheter å de särskilda orterna inom landet uppdrages åt ett Centralutskott.

- 2:o) Att man antager

- a) ett generelt reglemente till tjänst för samtliga yrkesföreningar i riket;
- b) en ordningsstadga, som i hvarje verkstad bör vara anslagen och som upptager arbetsgifvarnes och arbetstagarnes rättigheter och skyldigheter, till hvars efterlemnad hvar och en förbinder sig som antager arbete å verkstaden;
- c) formulär till lärlings-contract med lärlingar som i yrke antagas, och
- d) formulär till betygbok, som hvar och en gesäll eller arbetare bör ega och vara försedd med.

Antager och besluter handtverksmötet dessa angifna punkter, då är mötet icke hållet förgäfvets, utan skall dess beslut komma att bära god frukt åt handtverkerierna samt gifva hopp om att statsmakterna omsider skola, i hvad på dem beror, äfven komma våra yrken till hjelp med sådana lagstadganden hvaraf de synas kunna vara i behof.

Emedan § 15 mom. 1 uti Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 föreskrifver att, »vill idkare af fabrik, handverk eller annan handtering antaga arbetare, skall derom, i närvaro af tillkallade vittnen, upprättas öfverenskommelse, noga bestämmande vilkoren och deribland tjenstetiden, som icke må öfverstiga tre år», utan att något formulär för dylika öfverenskommelser der blifvit lemnadt, så meddelas här i fri öfversättning lydelsen af öfverenskommelse med lärling som i yrke antages i Tyskland. Bestämmelserna hafva af yrkesidkarne blifvit antagna att gälla som ett allmänt schema för lärocontract. I sammanhang härmed bör nämnas, att ett dylikt schema med i det närmaste lika lydande bestämmelser har af yrkesidkarne i Frankrike, under innevarande år, blifvit föreslaget att der tjena till efterrättelse.

Formulär till lärocontract.

Emellan Smedsmästaren N. N. i Smedjebacken och Herr N. N., fader till (förmyndare, målsman för) omyndige N. N., har följande lärocontract denna dag blifvit upprättadt.

§ 1.

Herr N. N., såsom lärmästare, förbinder sig att som lärling antaga nämnde N. N. och honom uti alla till smedsyrket hörande arbeten sorgfälligt undervisa eller undervisa låta, så att han, så långt

sådant i hans förmåga står, utbildas till en skicklig och god smed.

§ 2.

Lärmästaren skall lemna lärlingen erforderlig tid att ordentligt besöka handtverks- och söndagsskolorna samt tillhålla honom att sig deraf flitigt begagna.

§ 3.

Intill dess lärlingen uppnått sexton års ålder skall arbetstiden icke öfverskrida tolf timmar för hvarje dag.

§ 4.

Lärotiden omfattar tre år, räknadt från den (dag, månad och år).

§ 5.

Lärmästaren antar lärlingen med det vilkor, att lärlingens fader (eller den som är i faders ställe) under de första 8 månaderna af lärotiden för hvarje månad betalar för kost och logis 12 rdr 50 öre rmt, äfvensom att lärlingen skall medföra nödiga sängkåder till sin säng.

§ 6.

Lärpenningarna utgöra 100 rdr 00 öre, som af fadren (eller den som är i hans ställe) skola betalas, den ena hälften vid lärotidens början och den andra hälften vid dess slut. Brytes lärocontractet å lärlingens sida före den bestämda tiden,

skall andra hälften af lärpenningarne med samma vara till betalning förfallen.

§ 7.

Lärlingen förpligtar sig, att alltid skicka sig troget, redligt, flitigt och anständigt, samt med hörsamhet emottaga undervisning af mästaren eller den, som i hans ställe satt är, äfvensom aktsamt handhafva de materialier och verktyg, som honom anförtros.

All skada, som af lärlingen bevisligen tillskyndas mästaren genom ondska eller vårdslöshet skall af lärlingens fader, såsom vore han sjelf dertill vållande, godtgöras.

§ 8.

I händelse lärmästaren lemnat anstånd med lär- och kostpenningarne, skall han vara berättigad att till deras gäldande göra afdrag på arbetslönen, (såvida någon sådan blifvit öfverenskommen), för senare delen af lärotiden, och skall mästaren öfver sagda förhållande föra bok och räkning, hvilken hvart fjerdedels år uppgöres och afslutas¹⁾.

¹⁾ I det franska formuläret föreskrifves, att lärlingen skall, efter lärotiden slut, vara förbunden att aftjena den tid, som genom sjukdom eller annan orsak under lärotiden gått förlorad. Att lärlingen, ehuru omyndig, bör sjelf underskrifva contractet, för att derigenom stärka hägen och viljan att uppfylla dess bestämmelser förordas, äfvensom att contractet bör skrivas på stämplat papper och af Notarius Publicus eller annan myndighet inregistreras och med dess namn och sigill bekräftas.

§ 9.

I hvad öfrigt angår mästarens och lärlingens ömsesidiga skyldigheter och rättigheter hänvisas till bestämmelserna uti Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående utvidgad näringsfrihet den (dag, månad och år).

Smedjebacken den — — — —

N. N.

Smedsmästare.

N. N.

Fader (förmyndare, målsman) till N. N.

På en gång närvarande vittnen: N. N. N. N.

Formulär till verkstads-ordning.

§ 1.

Hvarje gesäll, som söker arbete, skall vara med afskedsbetyg från sin förut innehafda anställning försedd.

§ 2.

Arbetstiden skall vara 12 timmar om dagen.

§ 3.

Söndagsarbete är förbudet.

§ 4.

Flyttning kan endast få ske efter förut öfverenskommen uppsägelseid.

§ 5.

Gesäll som förorsakar trätor och strid på verkstaden kan genast afskedas.

§ 6.

Hvarje arbetare, som genom liknöjdhet och försummelse förstör eller illa utför honom anförtrödt arbete, är pliktig att det samma till fullo ersätta.

§ 7.

Vid uppkommande tvister hänvände man sig till skiljedomsnämnden.

§ 8.

Förskott af penningar eger icke rum, utan betalas arbetet endast först, då det är färdigt och aflemnadt.

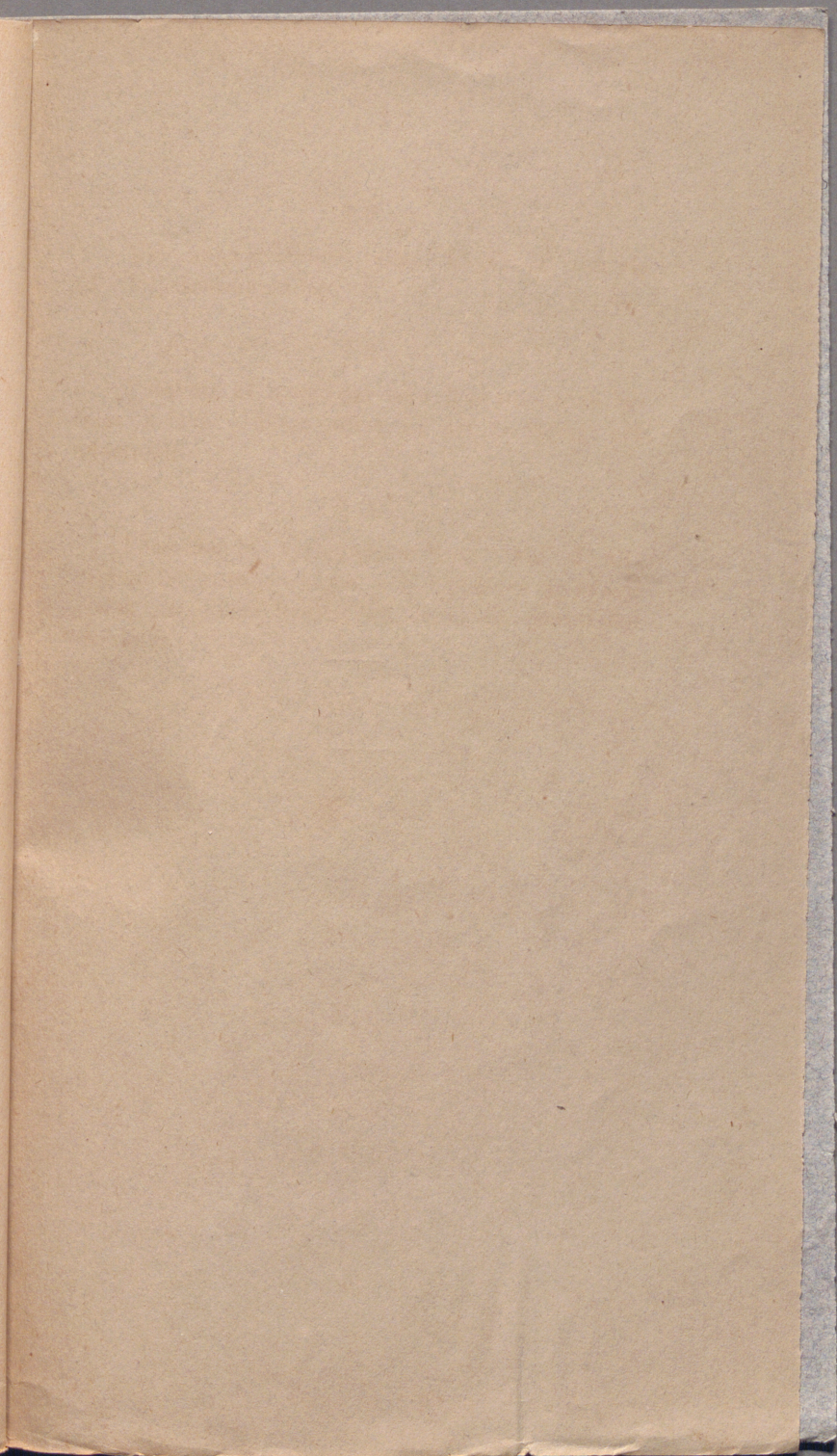
§ 9.

Förestående verkstads-ordning skall i alla verkstäder vara anslagen, och förbinder sig hvarje gesäll, som antar arbete, att densamma obrottsligt efterlefva.

Vid upptäckandet af denna nya art af
den kända släkten

Färdigt af författaren efter flera mån-
ders arbete och för det förhållande och

Första utgåvan af denna bok skall i alla
bibliotek vara tillgänglig och förbindas sig hvarje
bibliotek med författaren för att kunna


~~~~~  
*Pris: 50 öre.*  
~~~~~

